

Reactie **KPS**

Internetconsultatie

Besluit Wet toekomst pensioenen

Vertrouwen is een belangrijke voorwaarde voor de omarming van het nieuwe pensioenstelsel.

Alleen dan zullen deelnemers zich openstellen voor het nieuwe stelsel en de pensioen-informatie.

Inhoud

1.	Inleiding.....	3
2.	Samenstelling rapport	3
	Kopgroep	3
	Achtergrond leden KPS	3
	Verantwoording	4
3.	Samenvatting reactie KPS.....	5
4.	Geheel van aandachtspunten & aanbevelingen.....	6
5.	Werkgroep Beleggingen	11
	Bepalen van de risicohouding per cohort	11
	Inrichten van de beschermings- en rendementsportefeuille.....	11
	Beleggen tijdens de transitiefase.....	11
	Samenstelling en keuze projectierendement	12
	Vorming solidariteitsreserve	12
	MVB is here to stay	12
6.	Werkgroep Consistentie & Toetsing.....	14
	Projectierendement en beschermingsrendement	14
	Opheffing leenrestrictie	14
	Details voor Value Based ALM en standaardmethode ontbreken	15
	Koopkrachtig pensioen voor gepensioneerden is niet haalbaar	15
7.	Werkgroep Internationaal.....	16
	Communicatieplan en individuele transitie-informatie	16
	Informatie over beleggingen en kosten	16
	Hoorrecht vereniging van pensioengerechtigden i.p.v. individueel bezwaarrecht	16
8.	Werkgroep Modernisering Pensioenstelsel	17
	Toename kosten bij individuele waardeoverdrachten	17
	Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000	17
	Aparte voorziening/reserve voor kosten en operationele risico's	18
9.	Werkgroep Pensioenadvies, zorgplicht & Wft	19
	Verruim fiscale kader	19
	Informatievoorziening	19
	Datakwaliteit & kwantiteit en kwaliteit betrokken personen	19
	Communicatieplan en individuele transitie-informatie	20
	Inhoud van het implementatieplan	20
	Vaststellen risicohouding en risicopreferentie-onderzoek	20
	Haalbaarheid en consequenties van arbeidsvoorwaardelijke keuzes	20
	Communicatieplan	21
10.	Werkgroep Pensioencommunicatie.....	22
	Uitlegbaarheid	22
	Communicatie over beleggingen, vermogensbeheer- en pensioenbeheerkosten	22
11.	Werkgroep PFG.....	23
	Implementatieplan en governance.....	23
	Opdrachtbevestiging en pensioendoelstelling	23
	Informatie pensioenfondorganen: Rol raad van toezicht en visitatiecommissie bij invaren	23
	BIJLAGE 1 – Werkgroepen KPS.....	25
	BIJLAGE 2 - Kennismaking KPS	26

1. Inleiding

Op 11 februari 2021 heeft KPS uitgebreid gereageerd op de internetconsultatie van december 2020. Deze [uitvoerige reactie](#) kenmerkte zich door de brede en veelzijdige input vanuit de diverse werkgroepen van KPS. Ook in het voorliggende rapport is deze lijn gevolgd.

Op 30 maart 2022 heeft het ministerie van SZW het wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen (Wtp) gepubliceerd, voorzien van een uitgebreide Memorie van Toelichting (MvT). Daarnaast verscheen op 2 april de internetconsultatie Besluit toekomst pensioenen (Btp). Het Besluit stelt o.a. nadere regels voor het wettelijk kader voor pensioenovereenkomsten, de waarborgen voor een evenwichtige transitie, informatievoorschriften, geschillenbeslechting en het fiscaal kader voor pensioenovereenkomsten.

In onze reactie verwijzen wij naar de internetconsultatie Besluit toekomst pensioenen die uiteraard in samenhang gelezen moeten worden met het wetsvoorstel Wtp.

2. Samenstelling rapport

Dit rapport is ontstaan met input vanuit de werkgroepen van KPS.

Diversiteit in specialisme van leden van KPS, leidt tot verschillende visies én daarmee tot een brede en professionele blik op pensioenvraaastukken

De werkgroepen bestaan uit diverse deskundigen die op persoonlijke titel deelnemer zijn van KPS. Het opleveren van een reactie met velen is een uitdaging. De deelnemende leden zijn in bijlage 1 vermeld. Nadere toelichting op KPS vindt u in bijlage 2.

Kopgroep

De kopgroep bestaat uit de voorzitters van enkele werkgroepen, drie bestuursleden en de beleidsmedewerker. Deze kopgroep heeft de input van de werkgroepen van KPS gebundeld tot een samenhangend geheel en de laatste redactie verzorgd.

Achtergrond leden KPS

Adviseur <ul style="list-style-type: none"> •Actuariel adviseur •Communicatie adviseur •Employee Benefits •Financieel Planner •Pensioenadvocaat •Pensioenjurist •Pensioenconsultancy	Governance <ul style="list-style-type: none"> •Bestuurder •Bestuursbureau •Intern toezichthouder •Sleutelfunctiehouder	Pensioenfondsvorm <ul style="list-style-type: none"> •Algemeen Pensioenfonds •Bedrijfstakpensioenfonds •Beroepspensioenfonds •Ondernemingspensioenfonds
Overige uitvoerder <ul style="list-style-type: none"> •Bank •Custodian •Pensioenuitvoerder •Premiepensioeninstelling •Vermogensbeheerder •Verzekeraar	Overheid/maatschappij <ul style="list-style-type: none"> •Beroeps- Branche-organisatie •Maatschappelijke organisatie •Overheid •Pensioenkoepel •Toezichthouder	Overig <ul style="list-style-type: none"> •Detachering Recruiter Werving & selectie •ICT Software •Pensioenadministratie •Werkgever Human Resource

Verantwoording

Dit rapport vormt het resultaat van de discussies die in de werkgroepen zijn gevoerd. Het is gebaseerd op de brede praktijkervaring van de leden van de werkgroepen.

De aanbevelingen worden gedragen door de leden van deze groepen, wat niet automatisch betekent dat het de mening van alle of één van de individuele leden betreft. Gezien de diversiteit in specialisme van de leden (zie schema op de vorige pagina) kan het voorkomen dat over eenzelfde vraagstuk diverse - en ook verschillende - visies bestaan. Deze visies bieden daarmee een brede blik op de vraagstukken.

Het bestuur van KPS heeft kennisgenomen van deze rapportage, kan zich vinden in de aanpak van de werkgroepen en onderkent het belang van de door de werkgroepen gerapporteerde bevindingen en aanbevelingen.

3. Samenvatting reactie KPS

Het wetsvoorstel Wtp en het Besluit Wtp overziend, concluderen wij het volgende:

1) Geen grote wijzigingen

De aanpassingen in de huidige documenten verschillen op grote punten niet veel ten opzichte van het consultatiedocument van december 2020.

2) Uitlegbaarheid

De eenvoudige premieovereenkomst is inmiddels in de concept Wet toekomst pensioenen een complexe regeling geworden. Dat geldt voor de flexibele premiereregeling maar bovenal voor de solidaire premiereregeling. Dat maakt het lastig om de deelnemer mee te nemen in alle aspecten die zijn uiteindelijke pensioenvermogen bepalen. Dit nieuwe stelsel biedt meer keuzes, legt meer risico bij de deelnemer en dient inzicht te geven in de impact van de beleggingen van het vermogen, de kosten die daarop in mindering worden gebracht én de keuzes die het nieuwe stelsel de deelnemer biedt. Uitlegbaarheid wordt een essentieel punt in het wetslagen van de hervorming. Keuzebegeleiding door pensioenuitvoerder maar ook integraal advies van een deskundig adviseur, en de facilitering daarvan, zijn onontbeerlijk in het nieuwe stelsel. De uitlegbaarheid wordt nog relevanter wanneer zich tijdens de invoering van het stelsel een grote sociaaleconomische wijziging zou voordoen. De roerige tijden waarin we nu verkeren kunnen ertoe leiden dat direct na de invoering fors gekort zou moeten worden. Dit zou een valse start betekenen voor het nieuwe stelsel.

3) Opheffing leenrestrictie

Het opheffen van de leenrestrictie betekent dat deelnemers rendement krijgen over geld dat ze niet hebben. Dit is hetzelfde als beleggen met geleend geld en vergelijkbaar met aandelenlease-producten. De AFM en DNB waarschuwen particulieren tegen dit soort producten. Het is dan vreemd als de wetgever pensioenfondsen resp. deelnemers de mogelijkheid wil bieden hun pensioengeld in zo'n constructie te beleggen.

4) Inflatierisico

Het lijkt erop dat het nieuwe stelsel niet beter bestand is tegen inflatie. Het nieuwe stelsel is in de basis nominaal gericht. In de beschermingsportefeuille is geen ruimte voor inflatie hedge.

5) Invaarrisico

De methodiek van het invaren is verreweg de grootste uitdaging, temeer omdat er twee verschillende waarderingsmethodes mogelijk zijn en beide lastig uitlegbaar. Ondanks alle waarborgen, zou achteraf kunnen blijken dat bepaalde deelnemersgroepen toch ernstig benadeeld zijn. Wat doet dat met het draagvlak voor dit nieuwe stelsel? Los van de juridische zaken die daaruit kunnen ontstaan.

6) Capaciteit en uitvoerbaarheid

De invoering van het nieuwe stelsel gaat een groot beroep doen op de capaciteit in de sector (bestuursleden, adviseurs, ICT-specialisten, enz.). Zijn alle betrokken partijen hier voldoende op toegerust en hebben zij voldoende menskracht? De verantwoordelijkheid om deze overgang goed te laten verlopen is enorm.

7) The devil is in the detail

Er is geen pilot opgezet, waardoor 'aanloopproblemen' uit het hele traject gehaald kunnen worden. Pas na invoering van het nieuwe stelsel zal blijken of het goed werkt. Maar de gevolgen zijn onomkeerbaar.

4. Geheel van aandachtspunten & aanbevelingen

Werkgroep Beleggingen	
Aandachtspunt 1	<p>Bepalen van de risicohouding per cohort De voorstellen voorzien nog steeds in het opheffen van de leenrestrictie, zij het onder strikte randvoorwaarden, o.a. geen negatief vermogen.</p>
Aanbeveling 1	Geef duidelijke richtlijnen voor borging dat vanuit beleggingsperspectief het pensioenvermogen niet negatief kan worden indien de leenrestrictie wordt losgelaten.
Aandachtspunt 2	<p>Inrichten van de beschermings- en rendementsportefeuille Het belangrijkste bezwaar bij de toedelingsregels blijft de complexiteit en het hoge black box karakter: moeilijk uitlegbaar aan deelnemers.</p>
Aanbeveling 2	Voorkom dat deelnemers te hoge verwachtingen hebben. Geef heldere toelichting bij de toedelingsregels met rekenvoorbeelden, zodat deelnemers op hoofdlijnen begrijpen hoe het werkt!
Aandachtspunt 3	<p>Beleggen tijdens de transitiefase Gedurende de transitiefase kan gebruik gemaakt worden van het 'transitie FTK', de vraag is in hoeverre het uit hoofde van Prudent Person verstandig is om volledig op het nieuwe stelsel voor te sorteren. Of dat het gekozen beleggingsbeleid nog past bij de vastgestelde risicohouding per cohort.</p>
Aanbeveling 3	Zorg voor een strakker overgangskader. Beperk de overgangsperiode tot maximaal 1-2 jaar om verantwoord voor te sorteren op nieuwe FTK en tegelijk de Prudent Person regels te handhaven.
Aandachtspunt 4	Een bijzonder risico vormt de dekkingsraad rond de migratiedatum. Normaal gesproken is het onwenselijk om rond de migratiedatum veel risico te lopen met de dekkingsgraad. Een fonds (en ook de deelnemer) heeft er belang bij rond deze datum alle risico's 'dicht te zetten' om transitierisico's zo beperkt mogelijk te houden, hetgeen haaks staat op eventueel voorsorteren op de nieuwe premieovereenkomst.
Aanbeveling 4	Houd ook in de transitiefase de aandacht voor langetermijn denken en breng via een stappenplan de verschillende scenario's rond de transitie in kaart.
Aandachtspunt 5	<p>Samenstelling en keuze projectierendement Hoe draag je zorg voor een ordentelijk en prudent mechanisme, dat voldoende snel kan reageren op veranderende omstandigheden?</p>
Aanbeveling 5	Geef duidelijke inkadering van projectierendement om toekomstige teleurstellingen te voorkomen.
Aandachtspunt 6	<p>Vorming solidariteitsreserve Het is onduidelijk hoe de solidariteitsreserve belegd dient te worden. Contrair om bescherming te bieden tegen 'slechte tijden'? Wie bepaalt de risicohouding van deze aparte cohorte?</p>
Aanbeveling 6	Geef meer duidelijkheid over de belegging van de solidariteitsreserve.
Aandachtspunt 7	<p>MVB is here to stay Op geen enkele plaats wordt aandacht gevraagd voor ESG-beleggen of specifieke wensen van deelnemers als eigenaar van hun persoonlijke pensioenpot.</p>
Aanbeveling 7	Geef ESG beleggen een prominente plaats in de Wet toekomst pensioenen.
Werkgroep Consistentie & Toetsing	
Aandachtspunt 8	<p>Projectierendement en beschermingsrendement Door een beschermingsrendement voor renterisico te bieden in combinatie met een gelijkblijvend projectierendement ontstaat een onbedoeld negatief renterisico.</p>

Aanbeveling 8	Maak het projectierendement variabel met de tijd, zodat er ook maar één projectierendement per leeftijdscohort is, waardoor ingaande uitkeringen altijd juist gewaardeerd zijn. Alternatief: Bied geen beschermingsrendement meer na de pensioendatum en bied indien gewenst in de 10 jaar voor de pensioendatum een opbouw van het beschermingsrendement voor wijzigingen ten opzichte van de rente die in het projectrendement verwerkt zit.
Aandachtspunt 9	Opheffing leenrestrictie De eisen voor het opheffen van de leenrestrictie zijn niet expliciet gemaakt. Doordat er geen harde grenzen worden gesteld, terwijl het voorbeeld uit de concept wet onacceptabele risico's geeft, kan ten onrechte de indruk ontstaan dat het opheffen van de leenrestrictie verstandig is.
Aanbeveling 9	Sta het opheffen van de leenrestrictie niet toe.
Aandachtspunt 10	Details voor Value Based ALM en standaard methode ontbreken Details voor methodiek van standaardmethode en Value Based ALM voor omrekening van aanspraken ontbreken.
Aanbeveling 10	Maak alle details van bepalingen over zowel de Value Based ALM-methode als de standaardmethode zo spoedig mogelijk bekend.
Aandachtspunt 11	Koopkrachtig pensioen voor gepensioneerden is niet haalbaar Leeftijdsafhankelijke toedelingsregels in combinatie met de spreiding van resultaten leiden naar verwachting tot een zeer beperkt overrendement – en daarmee te lage toeslagen – voor gepensioneerden na de overgang naar het nieuw pensioenstelsel.
Aanbeveling 11	Geef volledige informatie aan gepensioneerden over de lage toeslagenvooruitzichten in het nieuwe pensioenstelsel. Het alternatief is het hanteren van een korte spreidingstermijn en een hogere rendementstoedeling voor gepensioneerden.
Werkgroep Internationaal	
Aandachtspunt 12	Communicatieplan en individuele transitie-informatie Communicatie over houdbaarheid toezegging dat pensioenakkoord geen versoering inhoudt (evenmin voor nieuwe werknemers).
Aanbevelingen 12	Borg de belofte dat het nieuwe pensioenregime geen versoering mag betekenen voor nieuwe werknemers en houd die belofte ook in gedachten bij de tabel van berekening fiscaal aftrekbare premie. Kijk naar landen die de overstap al hebben gemaakt naar een premieovereenkomst. Met name naar, of en hoe o.a. een pensioendoelstelling wordt gecommuniceerd aan de deelnemer.
Aandachtspunt 13	Informatie over beleggingen en kosten Communicatie over vermogensbeheerkosten en pensioenbeheerkosten.
Aanbeveling 13	Bevorder transparante kostenrapportage van pensioenbeheer en vermogensbeheer, zodat per individuele deelnemer een duidelijke vergelijking kan worden gemaakt van vermogensbeheerkosten en toerekening van de kosten per cohort.
Aandachtspunt 14	Hoorrecht vereniging van pensioengerechtigden i.p.v. individueel bezwaarrecht Het risico van juridische risico's bij invaren blijft hangen boven de fondsen die gaan invaren (Europeesrechtelijke houdbaarheid van de stelselherziening).
Aanbevelingen 14	Geef als wetgever/overheid duidelijke uitspraak of een garantie of neem aansprakelijkheid over omtrent de juridische risico's van eventuele aantasting van het eigendomsrecht bij invaren. Alternatief: Handhaaf het wettelijk individuele bezwaar- c.q. keuzerecht ten aanzien van invaren, introduceer een 'spijtoptantenregeling' en zorg voor een goed alternatief voor achterblijvers.
Werkgroep Modernisering Pensioenstelsel	
Aandachtspunt 15	Toename kosten bij individuele waardeoverdrachten Bij individuele waardeoverdrachten neemt door de toepassing van standaardtarieven, de kans toe dat het aantal individuele waardeoverdrachten sterk zal stijgen. Dit leidt tot volledig onterechte hoge bijstortingsverplichtingen voor de oude werkgevers.

Aanbeveling 15	Stel de overdrachtswaarde gelijk aan de waarde die de verzekeraar in de boeken heeft staan. De werknemer kan zelf kiezen of hij/zij die waarde voldoende vindt om tot overdracht over te gaan.
Aandachtspunt 16	Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000 De wijze waarop het verzekeringstechnisch nadeel in het vrijstellings- en boetebesluit vanuit de risicopremie vastgesteld moet worden, is onduidelijk en verdient een nadere toelichting. Eveneens is het onduidelijk hoe de actuariële en financiële gelijkwaardigheid moeten worden vastgesteld. (De verwijzing in het consultatiedocument verwijst naar een heel ander onderwerp)
Aanbeveling 16	Maak duidelijk, eventueel ondersteund met een cijfermatig voorbeeld, op welke wijze het VTN, de actuariële en financiële gelijkwaardigheid moet worden vastgesteld.
Aandachtspunt 17	Aparte voorziening/reserve voor kosten en operationele risico's Doordat o.a. operationele risico's niet gedeeld worden in de solidariteitsreserve, ontstaan los van de solidariteitsreserve toch weer andere potjes (met onverdeeld vermogen) naast de pensioenkapitalen. Dat komt de bestuurlijke vrijheid en efficiency niet ten goede en heeft het risico dat bij het ene potje geld overblijft dat niet aan pensioen ten goede komt, terwijl bij het andere potje juist een tekort kan zijn.
Aanbeveling 17	Maak flexibele inzet van onverdeelde middelen mogelijk, die door het bestuur evenwichtig kunnen worden toebedeeld.
Werkgroep Pensioenadvies, Zorgplicht & Wft	
Aandachtspunt 18	Verruim fiscale kader: vaste pensioenuitkering ook in bancaire variant Het aanbod van inkoop vaste uitkeringen wordt steeds kleiner.
Aanbeveling 18	Bied de mogelijkheid dat pensioenkapitalen die vallen onder het shoprecht ook kunnen worden overgedragen naar bancaire producten in lijn met de derde pijler. Dat zou dan ook passen in het streven van het kabinet naar een fiscaal neutraal pensioenkader. In de bancaire variant staat een levenslange uitkering gelijk aan een uitkeringsduur van tenminste 20 jaar.
Aandachtspunt 19	Informatievoorziening De taakafbakening leidt mogelijk tot voorzichtigheid bij de uitvoerders om hun deelnemers effectieve keuzebegeleiding te bieden over o.a. de afstemming van het beleggingsbeleid, de vorm van de uitkering als gekozen is voor een flexibele premiereregeling en het bedrag ineens. Een ter zake kundig Wft-adviseur, al dan niet in dienst van de uitvoerder, kan een duidelijke rol bij de keuzebegeleiding vervullen zodat een passend advies wordt gegeven.
Aanbeveling 19	Geef een juridische grondslag om binnen de taakafbakening effectief invulling te geven aan de open norm keuzebegeleiding. Geef de Wft-adviseur, al dan niet in dienst bij de uitvoerder, daarin een duidelijke rol. Maak het advies financieel toegankelijk en/of fiscaal aftrekbaar. Maak ruimte voor maatwerk, maar beperk de keuzeropties, omdat bij de evaluatie van de WVP is gebleken dat deelnemers niet altijd de keuze maken die voor hen het meest passend is. Evenals de AFM houdt de werkgroep een pleidooi om de adviesregels van de Wft verplicht te stellen (conform huidig artikel 52 lid 6 PW).
Aandachtspunt 20	Datakwaliteit & kwantiteit en kwaliteit betrokken personen Het is van groot belang dat de (pensioen)administratie correct is. Na invaren zal het niet goed mogelijk zijn om eventuele fouten uit het verleden te achterhalen.
Aanbeveling 20	Verplicht uitvoerders de deelnemer in staat te stellen de individuele persoonsgegevens op juistheid te controleren.
Aandachtspunt 21	Communicatieplan en individuele transitie-informatie Het is van belang dat de deelnemer zich ervan bewust wordt dat meer risico's bij hem komen te liggen.
Aanbeveling 21	Maak expliciet duidelijk aan de deelnemer dat overdracht plaatsvindt van risico's naar de deelnemer als onderdeel van de transitie-informatie.
Aandachtspunt 22	Inhoud van het implementatieplan Volsta niet met verwijzing naar het productontwikkelingsproces ingeval de regeling wordt ondergebracht bij verzekeraars of PPI's; expliciete instemming van werknemers wordt op die wijze vertaald naar een disclaimer in het door de werkgever te ondertekenen verlengingsvoorstel.

Aanbeveling 22	Laat verzekeraar of de PPI bredere informatie geven dan te volstaan met het verwijzen naar het doorlopen productontwikkelingsproces, waarmee de producten tot stand zijn gekomen.
Aandachtspunt 23	Vaststellen risicohouding en risicopreferentie-onderzoek Meer aandacht voor het risicopreferentie-onderzoek zodat dit voldoende representatief is.
Aanbeveling 23	Organiseer vanuit de overheid een aanvullende campagne om aandacht te vragen voor dit - wettelijke verplicht - risicobereidheidsonderzoek.
Aandachtspunt 24	Haalbaarheid en consequenties van arbeidsvoorwaardelijke keuzes Arbeidsvoorwaardelijke onderhandelingen kunnen leiden tot regelingen die moeilijk uitlegbaar zijn.
Aanbeveling 24	Toetsen of de regeling begrijpelijk is. Dit zou moeten gebeuren bij het beoordelen van de opdrachtaanvaarding bijvoorbeeld d.m.v. onafhankelijk panelonderzoek.
Aandachtspunt 25	Communicatieplan Om de deelnemer te kunnen activeren, hebben pensioenuitvoerders en hun communicatieprofessionals de vrijheid nodig om de informatieaanpak af te stemmen op hun achterban. Zij kennen de eigen deelnemers immers het beste, zij weten aan welke informatie hun deelnemers behoefte hebben en wanneer.
Aanbeveling 25	Voeg toe aan tekst dat informatie moet activeren en relevant moet zijn, door bijvoorbeeld in te haken op life-events.
Werkgroep Pensioencommunicatie	
Aandachtspunt 26	Uitlegbaarheid Uitlegbaarheid en vertrouwen zijn essentiële punten in het welslagen van de hervorming van het pensioenstelsel. Herstel vertrouwen met gerichte communicatie. Alleen dan zullen deelnemers zich openstellen voor het nieuwe stelsel en de pensioeninformatie.
Aanbeveling 26	Focus op uitlegbaarheid van de regeling en stem de communicatie af op wat de wijziging voor de deelnemer in praktische zin inhoudt in zijn belevingswereld en vermijd 'techniek onder de motorkap'.
Aandachtspunt 27	Communicatie over beleggingen, vermogensbeheer- en pensioenbeheerkosten In het Besluit en de MvT is onvoldoende aandacht voor duidelijke en transparante kostenrapportage.
Aanbeveling 27	Toevoegen lid 4 bij artikel 10c in het Besluit uitvoering Pensioenwet. Kosten in context bezien alsmede aangeven wat hieronder wordt verstaan. "Kosten moeten in context worden gezien. Voor vermogensbeheerkosten betekent dit dat kosten met behulp van benchmarking (per cohort) ook in relatie tot de gekozen beleggingsmix, de bijbehorende benchmarkkosten (een onafhankelijk berekende kostennorm), het rendement over een langere termijn en het benchmarkrendement moeten worden gezien. Voor de pensioenbeheerkosten is het van belang rekening te houden met de verschillende serviceniveaus, het aantal regelingen en de complexiteit van die regelingen, de hoeveelheid waardeoverdrachten en de communicatiestrategie. Met behulp van benchmarking dienen verschillen in kosten tussen pensioenfondsen (en cohorten) te worden toegelicht met behulp van de hierboven aangegeven kenmerken voor pensioenbeheer en beleidskeuzes voor wat betreft vermogensbeheer."
Aanbeveling 28	Laat verzekeraars, op dezelfde wijze als pensioenfondsen, de kosten transparant maken. Nu zijn er verschillende definities waardoor onjuiste vergelijkingen worden gemaakt. Voorstel is artikel 45a Lid 2 in de wet als volgt aan te passen: "Voor de wijze waarop uitvoeringskosten moeten worden berekend en toegelicht, gelden voor de pensioenfondsen en de premiepensioeninstellingen de via zelfregulering tot stand gekomen Aanbevelingen uitvoeringskosten, uitgegeven door de Pensioenfederatie."
Werkgroep PFG	
Aandachtspunt 29	Implementatieplan en governance In het implementatieplan moeten pensioenfondsen uiteenzetten hoe zij de gewijzigde pensioenovereenkomsten gaan uitvoeren en hoe zij die uitvoerbaarheid borgen.

Aanbeveling 29	Neem in het implementatieplan ook de onderbouwing op waarom gekozen is voor juist die uitvoering en dat governance model.
Aandachtspunt 30 Aanbeveling 30	<p>Pensioendoelstelling De vraag is of de jaarlijkse signaalfunctie behouden blijft, ter beoordeling of de pensioenambitie al dan niet haalbaar is.</p> <p>Zorg voor een jaarlijkse toets door pensioenfondsen en fondsorganen van de haalbaarheid van de pensioendoelstelling in het geval sociale partners een pensioendoelstelling hebben afgesproken. Daardoor zijn het pensioenfondsen en de fondsorganen zich jaarlijks ervan bewust of men voor- of achterloopt op de pensioendoelstelling. Ook bij een flexibele premieregeling is het wenselijk dat bij een afgesproken premiedoelstelling deze helder wordt vastgelegd en regelmatig wordt getoetst.</p>
Aandachtspunt 31 Aanbeveling 31	<p>Informatie pensioenfondsen: Rol raad van toezicht & visitatiecommissie bij invaren Voor de raad van toezicht is het als permanent orgaan gemakkelijker om aangehaakt te blijven bij het transitieproces dan voor de visitatiecommissie. Het intern toezicht loopt het risico dat zij achter de feiten aanloopt.</p> <p>Verduidelijk hoe de visitatiecommissie de rol goed kan vervullen en hoe moet worden omgegaan met het probleem dat de wet nog niet is ingegaan terwijl pensioenfondsen vaak wel al gestart zijn met het proces van overgang naar een nieuw contract.</p>

5. Werkgroep Beleggingen

Bij de eerdere internetconsultatie heeft de werkgroep als belangrijkste knelpunten aangewezen:

- Bepalen van de risicohouding per cohort
- Inrichten van de beschermings- en de rendementsportefeuille
- Beleggen tijdens de transitiefase
- Samenstelling en keuze projectierendement
- Vorming solidariteitsreserve

Bepalen van de risicohouding per cohort

Btp, par 2.1, pag. 42-44 (MvT par. 3.2.1. pag. 25-28)

De werkgroep is positief over de wijze waarop de risicohouding is uitgewerkt, in het bijzonder de processtappen (risicopreferentie, risicohouding en toetsing). De maatstaven (maximaal aanvaardbaar risico, doelstelling, uitkeringsfase) zijn een verbetering. Er is meer ruimte voor **gezond paternalisme** bij de vertaling in het beleggingsbeleid: belangrijkste voorwaarde (a) aansluiten bij de risicohouding en (b) evenwichtigheid. Risicohouding wordt in principe bepaald per leeftijdscohort. Op pag. 27 van de MvT staat een opvallende passage over de invulling van cohortes, die ruimte lijkt te bieden voor differentiatie naar andere criteria dan alleen leeftijd (bv deelnemersstatus, inkomen, vermogen). Wel plaatsen wij onze kanttekeningen bij het opheffen van de leenrestrictie.

Aandachtspunt 1

Btp par. 2.3, pag. 46

- De voorstellen voorzien nog steeds in het opheffen van de leenrestrictie, zij het onder strikte randvoorwaarden, o.a. geen negatief vermogen.

Aanbeveling 1

- Geef duidelijke richtlijnen voor borging dat vanuit beleggingsperspectief het pensioenvermogen niet negatief kan worden indien de leenrestrictie wordt losgelaten.

Inrichten van de beschermings- en rendementsportefeuille

Btp par. 2.2, pag. 44-45 (zie MvT par. 3.3.2, pag. 32-39)

Aandachtspunt 2

- Het belangrijkste bezwaar bij de toedelingsregels blijft de complexiteit en het hoge black box karakter: moeilijk uitlegbaar aan deelnemers.
Bijvoorbeeld: Wanneer zich verschillen in rendement voordoen ingeval van hoge return op aandelen en negatieve return op matching (of andersom) komt het positieve aandelenrendement grotendeels terecht bij jonge deelnemers. Dit is lastig uitlegbaar aan de groep die daarvan niet profiteert zoals de gepensioneerden.

Aanbeveling 2

- Voorkom dat deelnemers te hoge verwachtingen hebben.
Geef heldere toelichting bij de toedelingsregels met rekenvoorbeelden, zodat deelnemers op hoofdlijnen begrijpen hoe het werkt!

Beleggen tijdens de transitiefase

Btp par 4.9, pag. 62 (MvT par 4, pag 51-65)

Het pensioencontract kent een lange transitiefase. De vraag is hoe gedurende deze periode belegd dient te worden en in het bijzonder op welk moment voorgesorteerd kan/moet worden op het nieuwe pensioencontract.

Aandachtspunten 3 en 4

- Gedurende de transitiefase kan gebruik gemaakt worden van het 'transitie FTK', de vraag is in hoeverre het uit hoofde van Prudent Person verstandig is om volledig op het nieuwe stelsel voor te sorteren. Of dat het gekozen beleggingsbeleid nog past bij de vastgestelde risicohouding per cohort.

- Een bijzonder risico vormt de dekkingsraad rond de migratiedatum. Normaal gesproken is het onwenselijk om rond de migratiedatum veel risico te lopen met de dekkingsgraad. Een fonds (en ook de deelnemer) heeft er belang bij rond deze datum alle risico's 'dicht te zetten' om transitierisico's zo beperkt mogelijk te houden, hetgeen haaks staat op eventueel voorsorteren op de nieuwe premieovereenkomst.

Aanbevelingen 3 en 4

- Zorg voor een strakker overgangskader. Beperk de overgangsperiode tot maximaal 1-2 jaar om verantwoord voor te sorteren op nieuwe FTK en tegelijk de Prudent Person regels te handhaven. (Een mogelijke oplossing zou kunnen zijn om een bestaande uitkeringsovereenkomst voor 1-1-2023 om te zetten in premieovereenkomst, zodat in de periode 2023-2027 in alle rust de overgang naar het nieuwe stelsel gemaakt kan worden, zonder geconfronteerd te worden met allerlei invaarproblemen.)
- Houd ook in de transitiefase de aandacht voor langetermijn denken en breng via een stappenplan de verschillende scenario's rond de transitie in kaart. (wat doe je bijvoorbeeld als een maand voor de transitie een kredietcrisis uitbreekt, een pandemie of de ontwikkelingen rond oorlog in Rusland? Allemaal mogelijke gebeurtenissen met heftige effecten op de financiële markten)

Samenstelling en keuze projectierendement

MvT par. 3.2.2, pag. 29-31

De vraag is hoe het projectierendement bepaald dient te worden: immers hoe hoger het projectierendement, hoe meer pensioen er op korte termijn uitgekeerd kan worden, ook al gaat dit ten koste van het indexatiepotentieel op langere termijn. Daarnaast kunnen tussentijdse verwachtingen aanzienlijk afwijken van de 5-jaars uitkomsten van de Commissie Parameters.

Het is met name de vraag in hoeverre het projectierendement leidend gaat worden binnen de beleggingsportefeuille als 'verkapte doelstelling'. Als het projectierendement niet gehaald wordt zal het fonds direct moeten korten.

Aandachtspunt 5

- Hoe draag je zorg voor een ordentelijk en prudent mechanisme, dat voldoende snel kan reageren op veranderende omstandigheden?

Aanbeveling 5

- Geef duidelijke inkadering van projectierendement om toekomstige teleurstellingen te voorkomen.

Vorming solidariteitsreserve

Btp, par. 2.4, pag. 46-47 (zie MvT par. 3.3.4, pag. 40-43)

De solidariteitsreserve is een bescherming tegen 'slechte' tijden en zou derhalve contrair belegd moeten worden. Te denken valt aan put-opties, of short-posities. Bij aanvang is er (nog) geen reserve, hoe gaan we dan om met uitdeling? Geldt ook hier weer Prudent Person Principe? De solidariteitsreserve wordt in de opzet gezien als een aparte cohorte: de vraag is bij wie je moet zijn om de risicohouding te bepalen die hierop van toepassing zou moeten zijn. Indien de solidariteitsreserve contrair belegd wordt gaat dit echter ten koste van het overrendement dat in het solidaire premiecontract zou moeten leiden tot een hoger verwacht pensioenresultaat.

Aandachtspunt 6

- Het is onduidelijk hoe de solidariteitsreserve belegd dient te worden. Contrair om bescherming te bieden tegen 'slechte tijden'? Wie bepaalt de risicohouding van deze aparte cohorte?

Aanbeveling 6

- Geef meer duidelijkheid over de belegging van de solidariteitsreserve.

MVB is here to stay

De werkgroep onderstreept het belang van ESG-beleggen, zeker gezien de vele nieuwe wetgeving die op de sector afkomt, zoals SFDR en EU-taxonomy. De werkgroep vindt het een gemis dat in de wetsvoorstellen nergens verwezen wordt naar dit soort ontwikkelingen. Deelnemers worden eigenaar van een pensioenpot, dus specifieke wensen van deelnemers op ESG-gebied worden belangrijker bij de invoering van het nieuwe stelsel.

Aandachtspunt 7

Op geen enkele plaats wordt aandacht gevraagd voor ESG-beleggen of specifieke wensen van deelnemers als eigenaar van hun persoonlijke pensioenpot.

Aanbeveling 7

Geef ESG beleggen een prominente plaats in de Wet toekomst pensioenen.

6. Werkgroep Consistentie & Toetsing

Projectierendement en beschermingsrendement

Btp, art 1c en 17a lid 4 en toelichting 86

Het projectierendement wordt bij ingang van het pensioen vastgesteld en daarna niet meer gewijzigd, tenzij de parameter voor het aandelen rendement wijzigt of als de risicohouding van het cohort wijzigt. Het projectierendement is daarmee ongevoelig voor wijzigingen in de rente. Ook de ingegane pensioenuitkering is hierdoor ongevoelig geworden voor wijzigingen in de rente.

Als het projectierendement jaarlijks zou worden aangepast aan de verandering van de marktrente, zouden de ingegane uitkeringen ook gevoelig zijn voor veranderingen in de rentestand. Om dit laatste te voorkomen is in de conceptwet toekomst pensioenen het beschermingsrendement voor renterisico opgenomen. Dit beschermingsrendement is vooral bedoeld om de uitkeringen van gepensioneerden stabiel te houden.

Door het projectierendement na pensioeningang niet meer aan te passen aan renteveranderingen, heeft het bieden van een beschermingsrendement voor renterisico geen nut meer. Sterker nog het bieden van een beschermingsrendement voor renterisico heeft zelfs een averechts effect, omdat door deze “compensatie” een stabiele uitkering gedestabiliseerd wordt. Daar komt nog bij dat het effect op de uitkering precies het tegenovergestelde is van wat het rente-effect teweeg had gebracht bij een variabel projectierendement zonder beschermingsrendement voor renterisico.

Als ervoor gekozen wordt om het beschermingsrendement voor renterisico voor gepensioneerden los te laten, dan heeft dat als voordeel dat er minder gerekend hoeft te worden en er in de vermogens minder gemuteerd hoeft te worden. Het systeem wordt daarmee transparanter en leidt tot minder discussies.

Aandachtspunt 8

- Door een beschermingsrendement voor renterisico te bieden in combinatie met een gelijkblijvend projectierendement ontstaat een onbedoeld negatief renterisico.

Aanbeveling 8

- Maak het projectierendement variabel met de tijd, zodat er ook maar één projectierendement per leeftijdscohort is, waardoor ingaande uitkeringen altijd juist gewaardeerd zijn.
- Alternatief: Bied geen beschermingsrendement meer na de pensioendatum en bied indien gewenst in de 10 jaar voor de pensioendatum een opbouw van het beschermingsrendement voor wijzigingen ten opzichte van de rente die in het projectierendement verwerkt zit.

Opheffing leenrestrictie

Btp, art 1d en par. 2.3, pag. 46

Het opheffen van de leenrestrictie betekent dat deelnemers rendement krijgen over geld dat ze niet hebben. Dit is hetzelfde als beleggen met geleend geld en vergelijkbaar met aandelenlease-producten. De AFM en DNB waarschuwen particulieren tegen dit soort producten. Het is dan vreemd als de wetgever deelnemers de mogelijkheid biedt hun pensioengeld in zo'n constructie te beleggen. Dat zo'n inschatting lastig te maken is, blijkt uit de conceptwet toekomst pensioenen.

Hierin staat op meerdere plaatsen een voorbeeld genoemd, waarin rendementen verdeeld worden op basis van het vermogen vermeerderd met de toekomstige premies.

Voor een dertigjarige betekent dit bij een gemiddeld fonds een leverage van 5,34. Bij een pensioenfonds met 60% in aandelen betekent dit voor deze deelnemer effectief een belegging van ruim 320% in aandelen.

Bij een “overrendement” van -31,25% is deze deelnemer al zijn geld kwijt. De kans hierop is ongeveer 3,75%. De kans dat de deelnemer na vijf jaar in zijn leeftijdscohort nog geld heeft is dan 82,6%. Dit percentage is veel te laag voor een pensioensysteem dat vertrouwen moet winnen.

Natuurlijk staat er in het besluit dat onderbouwd moet worden dat het opheffen van de leenrestrictie verantwoord is, maar het voorbeeld uit de MvT van de conceptwet toekomst pensioenen voldoet hier al niet aan.

Daar komt bij dat als de deelnemer zijn vermogen naar nul ziet dalen, dit waarschijnlijk negatief geweest zou zijn als dat niet verboden was. Dit betekent dat andere deelnemers voor dit verlies opdraaien, dan wel direct uit hun vermogen, dan wel indirect door verlaging van de solidariteitsreserve. Voor deze groep is dat een eenzijdig risico, waarvan het effect moeilijk in het te verwachten pensioen of het pensioen in een pessimistisch scenario te becijferen is. Ook vanuit dit punt is het beter om het opheffen van de leenrestrictie te voorkomen.

Aandachtspunt 9

De eisen voor het opheffen van de leenrestrictie zijn niet expliciet gemaakt. Doordat er geen harde grenzen worden gesteld, terwijl het voorbeeld uit de concept wet onacceptabele risico's geeft, kan ten onrechte de indruk ontstaan dat het opheffen van de leenrestrictie verstandig is.

Aanbeveling 9

Sta het opheffen van de leenrestrictie **niet** toe.

Details voor Value Based ALM en standaardmethode ontbreken

Btp, art 46b (MvT par. 5.5.1)

Voor een analyse van de twee gespecificeerde methoden en de mogelijkheden en gevolgen van het hanteren van de ene of de andere methode, moeten alle details van beide methoden bekend zijn. Op dit moment ontbreken bijna alle details met betrekking tot de VBA-methodiek.

Hierdoor is het thans voor alle partijen niet mogelijk om dit cruciale aspect met betrekking tot een transitie naar het nieuwe stelsel nader te beschouwen. Niet alleen gaat het om de partijen die direct betrokken zijn bij de pensioenregelingen, maar ook leden van de Tweede en Eerste Kamer die de wet moeten beoordelen en goedkeuren.

Verder moet nagegaan worden of de standaardmethode – gelet op de vele mitsen en maren die in de tijd hierover zijn opgemerkt – zonder eventuele aanpassingen gehanteerd zou kunnen worden voor de omrekening van opgebouwde pensioenrechten en pensioenaanspraken.

Aandachtspunt 10

Details voor methodiek van standaardmethode en Value Based ALM voor omrekening van aanspraken ontbreken.

Aanbeveling 10

Maak alle details van bepalingen over zowel de Value Based ALM-methode als de standaardmethode zo spoedig mogelijk bekend.

Koopkrachtig pensioen voor gepensioneerden is niet haalbaar

Btp, art 14t (MvT par. 4.8)

Voorbeelden in deel 4.8 van de MvT tonen de (zeer) beperkte mate van verwachte toeslagen in het nieuwe stelsel, zelfs zonder spreiding van het overrendement.

Uitgaande van de parameters uit 2019 gestelde risicopremie van 4,33% en een allocatie naar aandelen van 20% voor alle gepensioneerden cohorten, zou er sprake zijn van een overrendement van krap 0,9%. Na een 10% afslag voor de solidariteitsreserve blijft er 0,8% over, buiten eventuele biometrische effecten. Spreiding over 10 jaar leidt ertoe dat in het eerste jaar het pensioen met 0,08% toeneemt.

Bij ongewijzigde voortzetting loopt de toeslag jaarlijks op, maar deze bedraagt in het tiende jaar slechts 0,8%, of ca. 0,84% indien rekening gehouden wordt met een vrijval uit de door de gepensioneerden opgebouwde solidariteitsreserve.

Zelfs bij (niet leeftijdsafhankelijke) gelijkmatige toedelingsregels en een 50% / 50% beleggingsmix, wat voor gepensioneerden aanzienlijk hoger lijkt dan we de wetgever in gedachten heeft, zou een overrendement van 2,17% verwacht worden, dus 1,95% na afslag. Dit zou leiden tot toeslagen van 0,195% in het eerste jaar oplopende tot 1,95% na 10 jaar, of 2,05%, inclusief een navenante vrijval uit de solidariteitsreserve. Hierbij wordt geen rekening gehouden met eventuele beperkingen van de hoogte van toeslagen op basis van de dan heersende inflatie.

Aandachtspunt 11

- Leeftijdsafhankelijke toedelingsregels in combinatie met de spreiding van resultaten leiden naar verwachting tot een zeer beperkt overrendement – en daarmee te lage toeslagen – voor gepensioneerden na de overgang naar het nieuw pensioenstelsel.

Aanbeveling 11

- Geef volledige informatie aan gepensioneerden over de lage toeslagenvooruitzichten in het nieuwe pensioenstelsel. Het alternatief is het hanteren van een korte spreidingstermijn en een hogere rendementstoedeling voor gepensioneerden.

7. Werkgroep Internationaal

Vanuit internationaal perspectief houden we vast aan het advies dat de communicatie helder en eerlijk dient te zijn over wat er gaat gebeuren met het opgebouwde pensioen en wat men wil bereiken. Daarnaast is transparantie over het kostenaspect een belangrijk onderdeel van de regeling.

Communicatieplan en individuele transitie-informatie

Btp, par. 4.7 pag. 61

De gestelde ambitie in de concept MvT (handhaving middelloonniveau, zonder versoering) blijft in de huidige volatiele marktomstandigheden een grote uitdaging. De communicatie daarover en met name het kunnen 'verkopen' dat de opgebouwde pensioenen in een aanhoudend slecht-weer-scenario vaker en mogelijk meer gekort worden dan nu het geval is, is een moeilijke opdracht in het transitietraject. De afrekening van 'nadeel' door de transitie in 2027 is een moment uitgave en gebeurt budgetneutraal. Als niet of onvoldoende kan worden gecompenseerd, en ook in de periode daarna er niet kan worden uitgedeeld, zal dit tot onrust leiden en mogelijk ook tot een verlaging van de 'ambitie' en motivatie bij werknemers voor verplicht pensioensparen.

Aandachtspunt 12

- Communicatie over houdbaarheid toezegging dat pensioenakkoord geen versoering inhoudt (evenmin voor nieuwe werknemers).

Aanbeveling 12

- Borg de belofte dat het nieuwe pensioenregime geen versoering mag betekenen voor nieuwe werknemers en houd die belofte ook in gedachten bij de tabel van berekening fiscaal aftrekbare premie.
- Kijk naar landen die de overstap al hebben gemaakt naar een premieovereenkomst. Met name naar, of en hoe o.a. een pensioendoelstelling wordt gecommuniceerd aan de deelnemer.

Informatie over beleggingen en kosten

Btp, par. 7. pag. 66

Informatie over beleggingen en beleggingsbeleid behelst ook duidelijke informatie over de verschillende kosten die in rekening worden gebracht en directe invloed hebben op de beleggingsresultaten en het pensioenvermogen.

Aandachtspunt 13

- Communicatie over vermogensbeheerkosten en pensioenbeheerkosten.

Aanbeveling 13

- Bevorder transparante kostenrapportage van pensioenbeheer en vermogensbeheer, zodat per individuele deelnemer een duidelijke vergelijking kan worden gemaakt van vermogensbeheerkosten en toerekening van de kosten per cohort.

Hoorrecht vereniging van pensioengerechtigden i.p.v. individueel bezwaarrecht

Btp, par. 4.2. pag. 53

Aandachtspunt 14

- Het risico van juridische risico's bij invaren blijft hangen boven de fondsen die gaan invaren (Europeesrechtelijke houdbaarheid van de stelselherziening).

Aanbeveling 14

- Geef als wetgever/overheid duidelijke uitspraak of een garantie of neem aansprakelijkheid over omtrent de juridische risico's van eventuele aantasting van het eigendomsrecht bij invaren. Alternatief: Handhaaf het wettelijk individuele bezwaar- c.q. keuzerecht ten aanzien van invaren, introduceer een 'spijtoptantenregeling' en zorg voor een goed alternatief voor achterblijvers.

8. Werkgroep Modernisering Pensioenstelsel

Toename kosten bij individuele waardeoverdrachten

Btp, art. 25/26

Hierin staat beschreven op welke wijze de overdrachtswaarde moet worden vastgesteld bij een individuele waardeoverdracht.

Als sprake is van aanspraken die voortvloeien uit een uitkeringsovereenkomst zoals gedefinieerd in de huidige pensioenwet of Wet verplichte beroepspensioenregeling of als het aanspraken betreft op een vastgestelde uitkering uit een premie-uitkeringsovereenkomst dan wel premie-uitkeringsregeling, moeten de standaardtarieven gebruikt worden.

Een eventueel verschil in negatieve of positieve zin tussen de waarde die de verzekeraar in de boeken heeft staan en de waarde op basis van de standaardtarieven, komt voor rekening van de werkgever van de overdragende partij. Dit is feitelijk onjuist en vormt dan ook al jaren een bron van discussie. De werkgever heeft namelijk met de verzekeraar in de uitvoeringsovereenkomst vastgelegd wat de kosten voor de pensioenregeling zijn, en dit wordt feitelijk door het verplicht gebruik van de standaardtarieven overruled. Dit probleem is in het verleden door de wetgever onderkend, en daarbij is toegezegd dat gekeken wordt naar een oplossing. Er is een tussenoplossing gekomen waarin waardeoverdracht niet plaatsvindt als de bijbetalingsverplichting van de werkgever groter is dan 10% van de overdrachtswaarde of € 15.000. De introductie van het nieuwe pensioenstelsel is een ideaal moment om deze problematiek definitief op te lossen.

Er is overigens juist door de introductie van het nieuwe pensioencontract nog een reden om deze methodiek te wijzigen. De werknemer bepaalt de datum van overdracht en zal kiezen voor een moment waarop de rente zo laag mogelijk is en de overdrachtswaarde zo hoog mogelijk: dat levert namelijk de hoogste storting op in zijn pensioenkapitaal. Verder is de kans groot dat heel veel werknemers alsnog kiezen om opgebouwde nominale aanspraken over te dragen, omdat de verwachting is dat dit vanuit het pensioenkapitaal uiteindelijk meer pensioen zal opleveren. Zeker als die initiële overdrachtswaarde zo hoog wordt vastgesteld.

Om die redenen zullen veel werknemers alsnog kiezen voor waardeoverdracht, en daar zullen de oude werkgevers – volledig onterecht – het gelag voor betalen.

Aandachtspunt 15

- Bij individuele waardeoverdrachten neemt door de toepassing van standaardtarieven, de kans toe dat het aantal individuele waardeoverdrachten sterk zal stijgen. Dit leidt tot volledig onterechte hoge bijstortingsverplichtingen voor de oude werkgevers.

Aanbeveling 15

- Stel de overdrachtswaarde gelijk aan de waarde die de verzekeraar in de boeken heeft staan. De werknemer kan zelf kiezen of hij/zij die waarde voldoende vindt om tot overdracht over te gaan.

Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000

Btp art. III

In bijlage 2 van het Vrijstellings- en boetebesluit staat beschreven op welke wijze het zogenaamde verzekeringstechnisch nadeel (VTN) vastgesteld moet worden. Door introductie van het nieuwe pensioenstelsel, dient deze methodiek volledig aangepast te worden. Dit staat omschreven in onderdeel B op bladzijde 31 en 32 van consultatiedocument “Besluit toekomst pensioenen”.

In bijlage 3 van het Vrijstellings- en boetebesluit staat op welke wijze de actuariële en financiële gelijkwaardigheid vastgesteld moet worden. De actuariële gelijkwaardigheid ziet op de inhoud van de eigen regeling ten opzichte van de BPF regeling. De financiële gelijkwaardigheid ziet op affinanciering van toegekende aanspraken en 100% financiering daarvan.

Onder punt C (bladzijde 32) van het consultatiedocument staat dat de passage over de financiële gelijkwaardigheid vervangen moet worden door hetgeen in de consultatiewetgeving staat. De inhoud daarvan ziet op een heel ander onderwerp.

Verder wordt er niets gezegd over de actuariële gelijkwaardigheid. Betekent dit dat de wijze waarop de actuariële gelijkwaardigheid vastgesteld moet worden ongewijzigd van kracht blijft?

Aandachtspunt 16

- De wijze waarop het verzekeringstechnisch nadeel in het vrijstellings- en boetebesluit vanuit de risicopremie vastgesteld moet worden, is onduidelijk en verdient een nadere toelichting. Eveneens is het onduidelijk hoe de actuariële en financiële gelijkwaardigheid moeten worden vastgesteld. (De verwijzing in het consultatiedocument verwijst naar een heel ander onderwerp)

Aanbeveling 16

- Maak duidelijk, eventueel ondersteund met een cijfermatig voorbeeld, op welke wijze het VTN, de actuariële en financiële gelijkwaardigheid moet worden vastgesteld.

Aparte voorziening/reserve voor kosten en operationele risico's

Btp art. 2.4 pag. 46 en art. 46b (MvT pag. 43, Artikel VII, onderdeel J Artikel 28d.)

In de MvT bij de nieuwe wetgeving is opgenomen dat operationele kosten en onvoorziene technische resultaten, zoals bijvoorbeeld het verwerken van mutaties met terugwerkende kracht, de situatie van “geen premie, wel recht”, of excassokosten, afzonderlijk van de solidariteits- of risicodelingsreserve op de balans worden geadmistreerd. Hiervoor kan een voorziening worden aangehouden. Ook (resultaten op) overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsdekkingen op risicobasis kunnen in deze of een aparte voorziening ondergebracht. In de wettekst wordt (worden) de voorziening(en) niet expliciet benoemd. In het Besluit toekomst pensioenen staat in artikel 46b dat de voorziening(en) initieel mag (mogen) worden gevormd bij invaren. Over het niveau en het verdere verloop van deze voorziening(en) is geen nadere regelgeving opgenomen. Het is dus aan de fondsen zelf om te zorgen voor een fonds specifieke invulling van het doel, het verloop (toevoegingen en onttrekkingen) en de wijze van vaststelling van het (gewenste) niveau.

Aandachtspunt 17

- Doordat o.a. operationele risico's niet gedeeld worden in de solidariteitsreserve, ontstaan los van de solidariteitsreserve toch weer andere potjes (met onverdeeld vermogen) naast de pensioenkapitalen. Dat komt de bestuurlijke vrijheid en efficiency niet ten goede en heeft het risico dat bij het ene potje geld overblijft dat niet aan pensioen ten goede komt, terwijl bij het andere potje juist een tekort kan zijn.

Aanbeveling 17

- Maak flexibele inzet van onverdeelde middelen mogelijk, die door het bestuur evenwichtig kunnen worden toebedeeld.

9. Werkgroep Pensioenadvies, zorgplicht & Wft

Verruim fiscale kader vaste pensioenuitkering ook in bancaire variant

Btp par. 6, pag. 65

Het aantal aanbieders op de verzekeringsmarkt van vaste pensioenuitkeringen is enorm afgenomen. En in combinatie met de mogelijkheid om de variabele uitkering als default in te stellen, is er de kans dat de omvang van deze markt nog verder inkrimpt, zodat het nog lastiger wordt voor een deelnemer om een vaste pensioenuitkering in te kopen.

Aandachtspunt 18

- Het aanbod van inkoop vaste uitkeringen wordt steeds kleiner.

Aanbeveling 18

- Bied de mogelijkheid dat pensioenkapitalen die vallen onder het shoprecht ook kunnen worden overgedragen naar bancaire producten in lijn met de derde pijler. Dat zou dan ook passen in het streven van het kabinet naar een fiscaal neutraal pensioenkader. In de bancaire variant staat een levenslange uitkering gelijk aan een uitkeringsduur van tenminste 20 jaar.

Informatievoorziening,

Btp par. 2.5, pag. 47

Het ontwerp vraagt terecht aandacht voor het feit dat het beleggingsbeleid in de flexibele premiereregeling tijdig moet worden afgestemd op de keuze voor een vaste of variabele uitkering. Een voorlopige keuze moet dan worden gemaakt.

In aansluiting op hetgeen wij betoogd hebben in de eerste internetconsultatie pleiten wij voor een duidelijke rol van de adviseur.

Artikel 7 lid 1 Wet BPF en artikel 47 lid 1 WvP (taakafbakening) leiden mogelijk tot ongewenste voorzichtigheid bij pensioenfondsen om hun deelnemers effectieve keuzebegeleiding te bieden

Een deelnemer heeft behoefte aan persoonlijk, doelgericht, doelmatig en probleemoplossend advies rondom de vele keuzemomenten in de deelnemingsperiode. En zeker bij de onomkeerbare keuzes rond de pensioendatum. De werkgroep mist een modernisering van genoemde artikelen in het wetsvoorstel in het licht van de open norm keuzebegeleiding. Genoemde artikelen spreken slechts van het geven van algemene informatie. Terwijl de impact van keuzes op bijvoorbeeld de haalbaarheidskansen van een adequaat pensioen, het netto besteedbaar inkomen of het recht op toeslagen een sterk pleidooi zijn om de advisering over keuzes in te bedden in een totaal financieel inzicht. Veel deelnemers hebben bij verschillende werkgevers, in verschillende regelingen in zowel tweede als derde pijler oudedagsvoorzieningen opgebouwd.

Aandachtspunt 19

- De taakafbakening leidt mogelijk tot voorzichtigheid bij de uitvoerders om hun deelnemers effectieve keuzebegeleiding te bieden over o.a. de afstemming van het beleggingsbeleid, de vorm van de uitkering als gekozen is voor een flexibele premiereregeling en het bedrag ineens. Een ter zake kundig Wft-adviseur, al dan niet in dienst van de uitvoerder, kan een duidelijke rol bij de keuzebegeleiding vervullen zodat een passend advies wordt gegeven.

Aanbeveling 19

- Geef een juridische grondslag om binnen de taakafbakening effectief invulling te geven aan de open norm keuzebegeleiding. Geef de Wft-adviseur, al dan niet in dienst bij de uitvoerder, daarin een duidelijke rol. Maak het advies financieel toegankelijk en/of fiscaal aftrekbaar. Maak ruimte voor maatwerk, maar beperk de keuzeoptyes, omdat bij de evaluatie van de WVP is gebleken dat deelnemers niet altijd de keuze maken die voor hen het meest passend is. Evenals de AFM houdt de werkgroep een pleidooi om de adviesregels van de Wft verplicht te stellen (conform huidig artikel 52 lid 6 PW).

Datakwaliteit & kwantiteit en kwaliteit betrokken personen

Btp, par. 4.6, pag. 60

Een goede transitie valt en staat met kwaliteit en kwantiteit van betrokken personen binnen het fonds en bij de uitvoerder. Uitvoerders zullen naar verwachting gebruik maken van uitbesteding aan derden. Het is zaak dat duidelijk wordt vastgelegd welke juridische gevolgen uitbesteding heeft t.a.v. de zorgplicht die de uitvoerder heeft.

Aandachtspunt 20

- Het is van groot belang dat de (pensioen)administratie correct is. Na invaren zal het niet goed mogelijk zijn om eventuele fouten uit het verleden te achterhalen.

Aanbeveling 20

- Verplicht uitvoerders de deelnemer in staat te stellen de individuele gegevens op juistheid te controleren.

Communicatieplan en individuele transitie-informatie

Btp par. 4.7, pag.61

Aandachtspunt 21

- Het is van belang dat de deelnemer zich ervan bewust wordt dat meer risico's bij hem komen te liggen.

Aanbeveling 21

- Maak expliciet duidelijk aan de deelnemer dat overdracht plaatsvindt van risico's naar de deelnemer als onderdeel van de transitie-informatie.

Inhoud van het implementatieplan

Btp. par. 4.7, pag. 57

De werkgroep vraagt zich af in hoeverre werkgevers, werknemers en de werknemersvertegenwoordigers bij bedrijven (OR, PV of PVT) daadwerkelijk zijn geholpen met een verwijzing naar het productontwikkelingsproces van verzekeraars of PPI's bij de transitie. Dit productontwikkelingsproces is voornamelijk gericht op de onderliggende pensioenverzekering of premiepensioenvordering, het strategische beleggingsbeleid en het beleggingsplan op productniveau in relatie tot de eigen commerciële doelstellingen en administratieve beheersbaarheid. Deze type uitvoerders staan ver van hun contractuele partner af, beschikken niet of nauwelijks over klantinformatie en zijn niet bekend met de ins-and outs die leven bij een werkgever. Het verengen van 'hulp' bij de transitie door het faciliteren van een standaardvoorstel tot aanpassing is in onze ogen onzorgvuldig en daarmee riskant.

Aandachtspunt 22

- Volsta niet met verwijzing naar het productontwikkelingsproces ingeval de regeling wordt ondergebracht bij verzekeraars of PPI's; expliciete instemming van werknemers wordt op die wijze vertaald naar een disclaimer in het door de werkgever te ondertekenen verlengingsvoorstel.

Aanbeveling 22

- Laat verzekeraar of de PPI bredere informatie geven dan te volstaan met het verwijzen naar het doorlopen productontwikkelingsproces, waarmee de producten tot stand zijn gekomen.

Vaststellen risicohouding en risicopreferentie-onderzoek

Btp, par. 2.1, pag. 43

Het organiseren van een representatieve respons van deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden is aandachtspunt. Met name bereiken van jonge deelnemers (die weinig interesse hebben in pensioen), slapers met kleine pensioenen en oudere gepensioneerden kost relatief veel tijd en geld. (Denk voor jongeren en gewezen deelnemers aan speciale campagnes, denk voor oudere gepensioneerden aan post i.p.v. digitaal). Het risico is groot dat deelnemers die zelf wel input hebben geleverd m.b.t. risicohouding maar onvoldoende terugzien van de eigen input, zij na 5 jaar nóg moeilijker zijn te bewegen om opnieuw mee te doen aan het risicobereidheidsonderzoek.

Aandachtspunt 23

- Meer aandacht voor het risicopreferentie-onderzoek zodat dit voldoende representatief is.

Aanbeveling 23

- Organiseer vanuit de overheid een aanvullende campagne om aandacht te vragen voor dit - wettelijke verplicht - risicobereidheidsonderzoek.

Haalbaarheid en consequenties van arbeidsvoorwaardelijke keuzes

Btp, par. 4.1, pag. 51

Het pensioenfonds informeert de sociale partners over de haalbaarheid en consequenties van arbeidsvoorwaardelijke keuzes.

Aandachtspunt 24

- Arbeidsvoorwaardelijke onderhandelingen kunnen leiden tot regelingen die moeilijk uitlegbaar zijn.

Aanbeveling 24

- Toetsen of de regeling begrijpelijk is. Dit zou moeten gebeuren bij het beoordelen van de opdrachtaanvaarding bijvoorbeeld d.m.v. onafhankelijk panelonderzoek.

Communicatieplan

Btp, par. 4.7, pag. 61

Pag. 61 vermeldt: “Aan de inhoud van het communicatieplan als zodanig geeft dit besluit geen nadere invulling, behoudens de opmerking dat het communicatieplan ten minste doelgroepen, doelstellingen en een planning bevat die onder meer ingaat op de communicatiemomenten.”

Informatie zou activerend moeten zijn.

Aandachtspunt 25

- Om de deelnemer te kunnen activeren, hebben pensioenuitvoerders en hun communicatieprofessionals de vrijheid nodig om de informatieaanpak af te stemmen op hun achterban. Zij kennen de eigen deelnemers immers het beste, zij weten aan welke informatie hun deelnemers behoefte hebben en wanneer.

Aanbeveling 25

- Voeg toe aan tekst dat informatie moet activeren en relevant moet zijn, door bijvoorbeeld in te haken op life-events.

10. Werkgroep Pensioencommunicatie

Uitlegbaarheid

Btp, hoofdstuk 7, pag. 66

De eenvoudige premieovereenkomst is inmiddels in de concept Wet toekomst pensioenen een complexe regeling geworden. Dat geldt voor de flexibele premiereregeling maar bovenal voor de solidaire premiereregeling. Dat maakt het lastig om de deelnemer mee te nemen in alle aspecten die zijn uiteindelijke pensioenvermogen bepalen. Dit nieuwe stelsel biedt meer keuzes, legt meer risico bij de deelnemer en dient inzicht te geven in de impact van de beleggingen van het vermogen, de kosten die daarop in mindering worden gebracht én de keuzes die het nieuwe stelsel de deelnemer biedt. Keuzebegeleiding door pensioenuitvoerder maar ook integraal advies van een deskundig adviseur, en de facilitering daarvan, zijn onontbeerlijk in het nieuwe stelsel. Uitlegbaarheid wordt een essentieel punt in het wetslagen van de hervorming.

Aandachtspunt 26

Uitlegbaarheid en vertrouwen zijn essentiële punten in het wetslagen van de hervorming van het pensioenstelsel. Herstel vertrouwen met gerichte communicatie. Alleen dan zullen deelnemers zich openstellen voor het nieuwe stelsel en de pensioeninformatie.

Aanbeveling 26

Focus op uitlegbaarheid van de regeling en stem de communicatie af op wat de wijziging voor de deelnemer in praktische zin inhoudt in zijn belevingswereld en vermijd 'techniek onder de motorkap'.

Communicatie over beleggingen, vermogensbeheer- en pensioenbeheerkosten

Btp, hoofdstuk 7, pag. 65

In de [uitvoerige reactie van KPS op de eerdere internetconsultatie](#) bracht de werkgroep Communicatie het belang van inzicht in de vermogensbeheerkosten en pensioenbeheerkosten onder de aandacht, zodat per individuele deelnemer door middel van benchmarking een duidelijke vergelijking kan worden gemaakt van uitvoeringskosten die in het nieuwe pensioenstelsel per cohort moeten worden toegerekend. Wij constateren dat deze aanbeveling niet is opgepakt. Dit is opvallend omdat de AFM in haar rapport van april 2021 "Meer aandacht voor de verantwoording van kosten voor pensioenfondsen" de volgende passage daarin heeft opgenomen:

In het nieuwe stelsel, waarin nieuwe opbouw enkel nog plaats zal vinden in premiereregelingen, zullen door het pensioenfonds gemaakte kosten een prominentere plek krijgen in de communicatie met de deelnemer. Deze zijn dan immers, in tegenstelling tot bij huidige uitkeringsovereenkomsten, expliciet onderdeel van de uniforme pensioenoverzichten en herrekeningsbrieven, waarin het verloop van het individueel gereserveerde pensioenvermogen over het afgelopen jaar wordt toegelicht. Daarmee is een gedegen toelichting nog belangrijker, waarbij gebruik van gelaagdheid van informatie kan helpen.

Aandachtspunt 27

- In het Besluit en de MvT is onvoldoende aandacht voor duidelijke en transparante kostenrapportage.

Aanbeveling 27

- Toevoegen lid 4 bij artikel 10c Besluit uitvoering Pensioenwet. Kosten in context bezien alsmede aangeven wat hieronder wordt verstaan.

Kosten moeten in context worden gezien. Voor vermogensbeheerkosten betekent dit dat kosten met behulp van benchmarking (per cohort) ook in relatie tot de gekozen beleggingsmix, de bijbehorende benchmarkkosten (een onafhankelijk berekende kostennorm), het rendement over een langere termijn en het benchmarkrendement moeten worden gezien. Voor de pensioenbeheerkosten is het van belang rekening te houden met de verschillende serviceniveaus, het aantal regelingen en de complexiteit van die regelingen, de hoeveelheid waardeoverdrachten en de communicatiestrategie. Met behulp van benchmarking dienen verschillen in kosten tussen pensioenfondsen (en cohorten) te worden toegelicht met behulp van de hierboven aangegeven kenmerken voor pensioenbeheer en beleidskeuzes voor wat betreft vermogensbeheer.

Aanbeveling 28

- Laat verzekeraars, op dezelfde wijze als de pensioenfondsen, de kosten transparant maken. Nu zijn er verschillende definities waardoor onjuiste vergelijkingen worden gemaakt.

Voorstel is artikel 45a Lid 2 in de wet als volgt aan te passen:

Voor de wijze waarop uitvoeringskosten moeten worden berekend en toegelicht, gelden voor de pensioenfondsen en de premiepensioeninstellingen de via zelfregulering tot stand gekomen Aanbevelingen uitvoeringskosten, uitgegeven door de Pensioenfederatie.

11. Werkgroep PFG

Implementatieplan en governance.

Bpt 4.5 en 4.6, pag. 56

Het besluit geeft aan welke elementen opgenomen moeten worden in het implementatieplan. Wij pleiten ervoor dat daarin ook wordt opgenomen hoe het pensioenfonds de uitvoering wil organiseren en vooral met welk governance-model. Immers de overgang naar de gewijzigde pensioenovereenkomsten betekent een fundamentele wijziging van een uitkeringsregeling naar een premiereregeling. Daarvoor zijn andere competenties en besluitvormingsprocessen nodig, afhankelijk van de keuzes die worden gemaakt. Vooral de keuze wel of geen solidariteitskenmerken is belangrijk. De vraag is of een regeling zonder solidariteitskenmerken een 'zware' governance met veel belangenvertegenwoordiging in het bestuur nodig heeft. Een stap verder zou zijn om een heroverweging te maken van de bestaande governance-modellen of in ieder geval in het implementatieplan te verlangen dat (als onderdeel van de in het artikel 46, derde lid, Besluit Pensioenwet op te nemen analyses) een analyse is opgenomen over de passendheid en toekomstbestendigheid van het governance-model bij de overstap naar de gewijzigde pensioenovereenkomsten.

Aandachtspunt 29

- In het implementatieplan moeten pensioenfondsen uiteenzetten hoe zij de gewijzigde pensioenovereenkomsten gaan uitvoeren en hoe zij die uitvoerbaarheid borgen.

Aanbeveling 29

- Neem in het implementatieplan ook de onderbouwing op waarom gekozen is voor juist die uitvoering en dat governance-model.

Opdrachtbevestiging en pensioendoelstelling

Bpt, hoofdstuk 3, pag. 49

Met het vervallen van de bevoegdheden over de hoogte en toereikendheid van de premies, vervullen zowel het pensioenfonds als de fondsorganen op andere wijze hun inspraakmogelijkheden. In het pensioenakkoord vervalt de aanspraak, de dekkingsgraad en daarmee de op die manier jaarlijks terugkerende discussies over de mogelijkheid van indexatie van de opgebouwde aanspraken. Wel wordt er voorgesteld vast te leggen in de opdrachtaanvaarding in geval van een solidaire premieovereenkomst dan wel solidaire premiereregeling “de kans dat de beoogde pensioendoelstelling, gegeven de premie wordt behaald aan de hand van een uniforme scenario-analyse”. Wij hebben onze twijfels of dit een afdoende toetsfrequentie is, ook waar het betreft andere pensioencontracten dan de solidaire premieovereenkomst / premiereregeling.

Aandachtspunt 30

- De vraag is of de jaarlijkse signaalfunctie behouden blijft, ter beoordeling of de pensioenambitie al dan niet haalbaar is.

Aanbeveling 30

- Zorg voor een jaarlijkse toets door pensioenfonds en fondsorganen van de haalbaarheid van de pensioendoelstelling in het geval sociale partners een pensioendoelstelling hebben afgesproken. Daardoor zijn het pensioenfonds en de fondsorganen zich jaarlijks ervan bewust of men voor- of achterloopt op de pensioendoelstelling. Ook bij een flexibele premiereregeling is het wenselijk dat bij een afgesproken premiedoelstelling deze helder wordt vastgelegd en regelmatig wordt getoetst.

Informatie pensioenfondsonderzoek: Rol raad van toezicht en visitatiecommissie bij invaren

Btp, par. 4.5, pag. 56

De WTP zegt onder meer: Het intern toezicht bij een pensioenfonds houdt toezicht op de voorgenomen interne collectieve waardeoverdracht met inbegrip van het aanwenden van het vermogen en legt hierover verantwoording af in het bestuursverslag. Het pensioenfonds heeft de goedkeuring nodig van de raad van toezicht voor elk voorgenomen besluit met betrekking tot de collectieve waardeoverdracht met inbegrip van het aanwenden van het vermogen bij de collectieve waardeoverdracht.

De MvT bij de Wtp zegt onder meer: “nadrukkelijk wordt bepaald dat de toezichttaak van het intern toezicht, ongeacht het bestuursmodel, ook ziet op de besluitvorming bij invaren. Het interne toezicht heeft derhalve gedurende het gehele transitieproces de taak om de besluitvorming nauwgezet te volgen en hierover verantwoording af te leggen aan de medezeggenschapsorganen en in het jaarverslag.”

Het intern toezicht heeft dus stevige bevoegdheden gekregen, hetgeen nu in de Wtp is opgenomen, in de MvT is toegelicht en in het Uitvoeringsbesluit verder is uitgewerkt. Het verantwoordingsorgaan heeft adviesrecht, de raad van toezicht heeft een goedkeuringsrecht.

Aandachtspunt 31

- Voor de raad van toezicht is het als permanent orgaan gemakkelijker om aangehaakt te blijven bij het transitieproces dan voor de visitatiecommissie. Te verduidelijken is hoe de visitatiecommissie de rol goed kan vervullen, immers de visitatiecommissie is de facto niet permanent in functie, ook niet als er een meerjarenafpraak is gemaakt. Het intern toezicht loopt het risico dat zij achter de feiten aan loopt.

Aanbeveling 31

- Verduidelijk hoe de visitatiecommissie de rol goed kan vervullen en hoe moet worden omgegaan met het probleem dat de wet nog niet is ingegaan terwijl pensioenfondsen vaak wel al gestart zijn met het proces van overgang naar een nieuw contract.

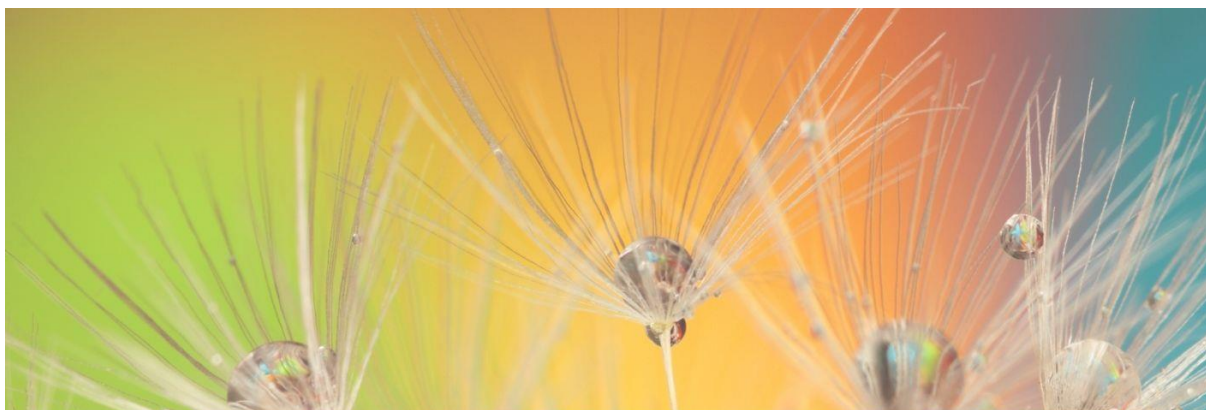

BIJLAGE 1 – Werkgroepen KPS

Aan dit rapport hebben diverse werkgroepen van KPS een bijdrage geleverd.

Werkgroep Beleggingen			
Mark Bakker	Jillert Blom	Fokko Covers	Hedwig Peters
Werkgroep Consistentie & Toetsing			
Henk Bets	Arno Eijgenraam		
Werkgroep Communicatie			
Eric Bot Aad Groen	Alfred Kool Réne Schalk	Eric Veldpaus	Bianca Wateler
Werkgroep Innovatie			
Herman Brill			
Werkgroep Internationaal			
Diederik Kok		Mariëtte Vis	
Werkgroep Modernisering Pensioenen			
Fokko Covers Gerard van 't Hoff	Ron van Os Joop Rietmulder	Gerard van der Toolen Dick Wenting	Léon Zijlmans
Werkgroep Pensioenadvies, Zorgplicht & Wft			
Jack Borremans Eric Bot	Peter Elshout Eric Frans	Catharien Hamerslag Joop Rietmulder	Martijn Visser
Werkgroep PFG			
Helen Heijbroek	Sijbren Kuijper	Dick Wenting	
Kopgroep coördinatie en eindredactie internetconsultatie			
Fokko Covers Gerard van 't Hoff	Jannet Kroes Ron van Os	René Schalk Don van der Steeg	

BIJLAGE 2 - Kennismaking KPS

KPS

PLATFORM VAN PROFESSIONALS IN INKOMEN VOOR LATER

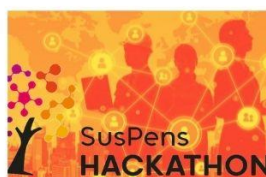
KPS brengt al 30 jaar alle deskundigheden binnen de pensioensector bij elkaar. Dit platform biedt jou een uniek netwerk waarbij het delen en verrijken van kennis belangrijke fundamenten zijn. KPS heeft daarnaast een verbindende rol in de sector.

De **kracht** van KPS is samen te vatten in de volgende punten:

- **platform** voor het delen van kennis. Die kennis wordt gebruikt om:
  - a. opinie te ontwikkelen en inzichten te verbreden
  - b. bijdrage te leveren aan politieke/maatschappelijke discussies
  - c. input te leveren op consultaties vanuit de overheid
- **bedrijfsbezoeken** in de sector om van elkaar te leren en ervaringen uit te wisselen
- platform voor **permanente educatie** voor diverse beroepsorganisaties
- unieke bundeling van alle relevante domeinen in een sector waarin 'inkomen voor later' centraal staat: grote **diversiteit** binnen het ledenbestand
- speciaal **ontwikkelingstraject** voor young professionals
- oog voor innovatie in de sector: o.a. door organisatie van **SusPens Hackathons**
- **korting** bij afsluiten abonnement Pensioen Bestuur & Management
- de grote toegevoegde waarde voor haar leden tegen een aantrekkelijke contributie: **'high return on investment'**

KENNISDELEN IS VERMENIGVULDIGEN (ook over de Wet toekomst pensioenen)

werkgroepen

- beleggingen
- consistentie & toetsing
- financial planning
- innovatie
- internationaal
- jong & oud
- kwaliteit pensioenuitvoering
- modernisering pensioenstelsel
- ondernemer en pensioen
- pensioenadvies, zorgplicht & wft
- pension fund governance
- risicomanagement

data.werkgroepbijeenkomen.nl

achtergrond leden KPS

ADVIES	GOVERNANCE	PENSIOENFONDSVORM	OVERIGE UITVOERDER	OVERHEID/MAATSCHAPPIJ	OVERIG
actuariel communicatie employee benefits financieel planner pensioenadvocaat pensioenjurist pensioenconsultancy	bestuur bestuursbureau intern toezicht sleutfunctiehouder	algemeen pensioenfonds bedrijfstakpensioenfonds beroepspensioenfonds ondernemingspensioenfonds	bank custodian pensioenuitvoerder premiepensioeninstelling vermogensbeheerder verzekeraar	beroeps- I brancheorganisatie maatschappelijke organisatie overheid pensioenkoepel toezichthouder	detachering recruiter werving & selectie ICT I software pensioenadministratie werkgever human resource

KPS POSTBUS 44 | 3870 CA HOEVELAKEN | T 033-2570588 | INFO@KPS.NL | WWW.KPS.NL

